

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2015

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 9.

ELA HLOKO:

- o Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, Karolo ya A).
- o Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo.
- o Mo go diteng, polelo le setaele, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo.
- o Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO TŠA SEPEDI LELEME LA GAE [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG LE PEAKANYO</p> <p>(Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 30</p>	Legato la godimo	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo tše bohlale, tša go hlohla mabjoko tše di tšwelego mahlalagading. -Peakanyo le tlemagano ke tše di ikgethilego go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše kaone go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithlamelo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
	Legato la fase	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tše bohlale tša go tšwa mahlalagading. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>Legato la godimo</p>	<p>14–15</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.</p>	<p>11–12</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.</p>	<p>8–9</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.</p>	<p>0–3</p> <p>-Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.</p>
		<p>13</p> <p>-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. -Ga go na le ge e kaba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.</p>	<p>10</p> <p>-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.</p>	<p>7</p> <p>-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.</p>	<p>4</p> <p>-Polelo ga e kgotsofatše. -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se ye kaalo.</p>	
<p>SEBOPEGO</p> <p>Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko.</p> <p>MEPUTSO YE 5</p>	<p>Legato la fase</p>	<p>5</p> <p>-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.</p>	<p>4</p> <p>-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.</p>	<p>3</p> <p>-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.</p>	<p>2</p> <p>-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.</p>	<p>0–1</p> <p>-Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.</p>
		<p>43–50</p>	<p>33–40</p>	<p>23–30</p>	<p>13–20</p>	<p>0–10</p>
<p>KABO YA MEPUTSO</p>						

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO TŠA SEPEDI LELEME LA GAE [MEPUTSO YE 25]

Senyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>-Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelanyo le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tše bohlae tša go tšwa mahlalagading. -Tsebo ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.</p>	<p>10–12</p> <p>-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.</p>	<p>7–9</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.</p>	<p>4–6</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Ga se a šomiša melao ya sebopego ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.</p>	<p>0–3</p> <p>-Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.</p>
<p>POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu Maswao le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Ga go na le ge e ka ba pošo e tee.</p>	<p>7–8</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Gantši ga go diphošo.</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše ntši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšego di lego gona ga di fetošo molaetša.</p>	<p>3–4</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.</p>	<p>0–2</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le ga nnyane. -Molaetša ga o tšwelele le ga nnyane.</p>
KABO YA MEPUTSO	22–25	17–20	12–15	7–10	0–5

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1****Ditaodišo tšeo di botšišitšwego****1.1 le Taodišokanegelo**

1.2

Tlhalošo

Yona e laodiša kanegelo goba tiragalo ye e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Diponagalo tša taodišokanegelo:

- Go šomišwe thulaganyo ya go kgodiša.
- Gantši taodišo ye e ngwalwa ka lebaka le le fetilego.
- Bangwadi ba bangwe ba šomiša lebaka la bjale go hlola moya wa bokgauswi le tebanyo.
- Ditemana tša matseno di swanetše go tanya šedi ya mmadi.
- Kanegelo ge e le ye botse e swanetše go ba le ntlha ye e laetšago thumo ya moswananoši ya go kgahliša le go kgotsofatša.
- Go šomišwe polelotebanyi mo go hlokegago go maatlafatša moanegwa, polelotharedi le yona e ka dirišwa gore mmadi a se ke a ikamanya le mmoledi.
- Kgahlego ya mmadi e swanetše go lotwa go fihla mafelelong.
- Taodišo ya go anegwa gantši e na le mokgwa wa go hlaloša tiragalo.

1.3 Taodišotlhaloši**Tlhalošo**

Ka taodišotlhaloši, mongwadi o hlaloša maemo a ditaba goba selo se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela sona. Mo taodišong ye go hlalošwa ka bohlokwa bja go tšea diphetho tše di nepagetšego.

Diponagalo tša taodišotlhaloši:

- Mongwadi o swanetše go hlagiša seswantšho ka mantšu.
- Go kgethwe mantšu le dikgopolo ka tlhokomelo gore go fihlelelwe seo se nyakegago.
- Dikakanyo malebana le go bona, go kwa, go kgwatha, modumo le tatso di ka šomišwa go dira gore tlhalošo e kwešišege.
- Dikapolelo di dirišwe ka tsela ya maleba.
- Boitemogelo bja hlogo yeo go ngwalwago ka yona, bo elwe šedi.

1.4 Taodišokgadimo/Kgopodišišo/Keleletšo

Tihalošo

Ka taodišokgadimo/kgopodišišo/keleletšo ke mo mongwadi a hlagišago kgopolo gomme a tšweletša maikutlo a gagwe go ya ka fao a gopolago ka gona.

Diponagalo tša taodišokgadimo

- Maikutlo le khuduego di kgatha tema ye bohlokwa taodišong ye.
- Karolo ye kgolo ya taodišo e ka ba tihalošo ya tiragalo ye e fetilego.
- Ditlhalošo di swanetše go kwagala di be di ikemišetše go tsošološa maikutlo a mongwadi go mmadi.
- Dikgopolo tšeo di hlagišwago di swanetše go tšweletša bonnete bja mongwadi le boyena bja gagwe.

1.5 Taodišongangišano

Tihalošo

Ka taodišongangišano mongwadi o na le kgopolo ye e itšego gomme o fa dintlha tša go fahlela goba go thekga maemo a gagwe. Kgopolo ya mongwadi e swanetše go kwešišega taodišong ka moka. Ka taodišo ye mongwadi o leka go kgodiša goba go fekeetša mmadi gore a kwane le kgopolo ya gagwe. Thumo e hlaloša gabotse fao mongwadi a emego gona le gore ke ka lebaka la eng a realo.

Diponagalo tša taodišongangišano:

- Mongwadi o swanetše go thoma ka go tšea lehlakore, a laetše kgopolo ya gagwe ka tsela ya maatlakgogedi mabapi le hlogo.
- O swanetše go fa dintlha tša go fahlela kgopolo ya gagwe ka go nganga e le ge a šireletša maemo a gagwe.
- Dikgopolo tše maatla di tšweletšwe nyanyeng ka ge taodišo e ama maikutlo a mongwadi.
- Ditlabelo tša makgethe le tsebo ya go kgodiša di swanetše go šomišwa.
- Polelo e swanetše go ba ye maatla gore e hlohle maikutlo a mmadi, e se be ye mpe ya maroga.
- Thumo le yona e swanetše go ba ye maatla, ya go kwagala le go kgodiša gomme e laetše kgopolo ya mongwadi.

1.6 Taodišokahlaahlo**Tihalošo**

Taodišo ye ga e na maikutlo a mongwadi. Yona e leka go tšweletša mahlakore a mabedi ka go lekana. Mongwadi o hlokomela dintlha tša go fapana tša hlogo ye gomme a hlagiša dikgopolo tša go fapana ntle le go tšea lehlakore. Mongwadi a ka ba le thumo ye e itšego mafelelong a taodišo, eupša dintlha tša go thekga goba go ganetša di swanetše go lekalekana le go kwagala.

Diponagalo tša taodišokahlaahlo:

- Mongwadi o swanetše go kwešiša le go lebeledišiša mahlakore a mabedi a taodišo ntle le go tšea lehlakore.
- Dikgopolo di hlagišwe ka mokgwa wa go thulana efela di sa tšee lehlakore.
- Taodišo e swanetšwe go kwagala le go ikema ka dintlha. Seo se ra gore e se huetšwe ke maikutlo a mongwadi.
- Dikahlaahlo e be tša moya wo o fodilego, tša go naganwa gabotse le go thekgwa ka tshwanelo.
- Segalo e be sa go hloka khuduego eupša e be seo se kgodišago sa go hloka lenyatšo.
- Mongwadi a ka fa maikutlo a gagwe mafelelong a taodišo eupša seo e se be thumo ya taodišo.
- Go rungwe ka go fa taetšo ya dikgopolo tše di itšego.

1.7.1 Taodišokanegelo/Tihaloši/Kgopodišišo/Kahlaahlo

le

1.7.2 Tihalošo

Diswantšhong tše balekwa ba tla tšweletša dikgopolo le maikutlo ka go ngwala taodišokanegelo/tihaloši/kgadimo/kgopodišišo/keleletšo/kahlaahlo go ya ka kwešišo ya bona.

Diponagalo tša taodišo ya go tšweletša dikgopolo/maikutlo go ya ka seswantšho:

- Kwešišo ya mmakgonthe ya seswantšho e a nyakega.
- Pele mongwadi a ngwala taodišo ye, o swanetše go ba a na le tsebo ye e tseneletšego ya seo a tlogo ngwala ka sona.
- Go be le moela wa thulaganyo.
- Mongwadi o swanetše go fa kgopolokgolo yeo e tšweletšwago ke seswantšho.
- Dikgopolo di swanetše go beakanywa ka tatelano le kwešišego.

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2****2.1 Lengwalo la semmušo****Diponagalo:**

- Diatrese tše pedi (ya mongwadi le ya moamogedi).
- Atrese ya mongwadi e be ka godimo ka letsogong la go ja gomme e laetše tšatšikgwedi.
- Tumedišo ya semmušo.
- Hlogotaba le diteng di lebane thwi le morero.
- Polelo e be ya semmušo.
- Mongwalelo le retšistara di dirišwe ka nepagalo.
- Mafetšo a semmušo a latelwe ke sefane le ditlhakaina tša mongwadi.

2.2 Poledišano**Diponagalo:**

- Poledišano e be magareng ga batho ba babedi goba go feta.
- Ngwala go šielana ka go bolela bjalo ka ge go direga thwi go tšwa go ntlhatebelelo ya diboledi.
- Maina a baanegwa a be ka letsogong la ngele la letlakala.
- Leswao la kgorwana le laetšwe ka morago ga leina la seboledi.
- Go šomišwe mothaladi wo mofsa go laetša seboledi se se latelago se sengwe.
- Mašakana a šomišwe go laetša seo se diregago.
- Palo ya mantšu a ka mašakaneng e se balwe bjalo ka mantšu ao a nyakegago a diteng.
- Poledišano e tšweletše semelo sa baanegwa.

2.3 Tša bophelo bja mohu**Diponagalo:**

- Leina le sefane tša mohu.
- Letšatšikgwedi la matswalo a mohu, mohu o hlokofetše neng le gore o bolokwa neng, ka nako mang.
- Lefelo la poloko.
- Tša dithuto le karolo ya mohu setšhabeng.
- Kanego ka ga mohu, mabapi le ditiro tše botse le tša go kgahliša tše a gopolwago ka tšona.
- Seo se hlotšego lehu, mohu o lwetše lebaka le lekaakang.
- Maina a meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego.
- Lentšu la taelo/sereto.
- Polelo e be pebofatšo le go kgothatša.

2.4 Potšišotherišano**Diponagalo:**

- Babotšiši/Seboka/Sehlopha/Phanele e botšiša mmotšišwa dipotšišo.
- Maina a mmotšišwa le mmotšiši a be ka letsogong la ngele la letlakala.
- Leswao la kgorwana le laetšwe ka morago ga maina a bakgathatema.
- Go šomišwe mothaladi wo mofsa go laetša seboledi se se latelago se sengwe.
- Diteng di lebane thwi le morero.
- Retšistara e be ya maleba.
- Modulasetulo a rwale maikarabelo a tshepedišo ya potšišotherišano.

2.5 Taodišwana (Athikele) ya kuranta**Diponagalo:**

- Hlogo e goge šedi gomme e kgahliše.
- Mongwalelo e be kgetho ya mongwadi.
- Ga go tlhamego ye e hlomilwego ya taodišwana.
- Tšatšikgwedi le leina la mmegi di bohlokwa.
- Diteng le mantšu di lebane thwi le baamogedi ba tshedimošo.
- Kgahlego ya mmadi e hlohleletšwe.
- Polelo le retšistara e be tše di lebanego le taodišwana.
- Morero o elwe hloko.

2.6 Lenaneothero le metsotso**Diponagalo:****Lenaneothero**

- Pulo le kamogelo.
- Bao ba tlilego kopanong le ditshwarego.
- Palo ya metsotso ya kopano ya go feta.
- Kahlaahlo le kamogelo ya ditšwametsotsong.
- Tabakgolo ya letšatši.
- Ditlaleletšo.
- Letšatši la kopano ye e tlogo.
- Tswalelo.

Metsotso

- Go laetšwe leina la mokgatlo, tšatšikgwedi, lefelo le nako.
- Diteng di latele lenaneothero.
- Go ngwalwa tše di diregilego kopanong.
- Go ngwalwe tše bohlokwa tše go kwanwego ka tšona.
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego.
- Go be le taetšo ya ditšhišinyo, go ganetšana goba go dumelelana.
- Go tšweletšwe leina la mongwaledi le la modulasetulo.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 50
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 100